

**Mehmet Hasgüler *Kıbrıslılık*, İstanbul: Agora Kitaplığı,
Aralık 2008, 222 sayfa, ISBN 978-605-103-023-4**

Pınar Kadoğlu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Kıbrıs için yapılabilecek en uygun tanımlamalardan biri coğrafi konumu nedeniyle lanetlenmiş bir Akdeniz adası olduğudur. Ada, Bronz Çağından itibaren, sürekli yabancı devletlerin işgallerine sahne olmuş, bağımsızlığını ancak yirminci yüzyılın ikinci yarısında kazanabilmiştir. Yarım yüzyılı aşan bir zamandır ise, iki etnik grup arasındaki bir türlü çözümlenemeyen bir uyuşmazlık ile anılmaktadır. Ada'daki uyuşmazlığın temel nedenleri birçok perspektiften incelenmiştir; literatür de ağırlıklı olarak bu kimi zaman İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ada üzerindeki, daha çok Orta Doğu'daki politik ve ekonomik çıkarları, kimi zamanda Türkiye ve Yunanistan'ın bölgedeki güç dengesi çerçevesinde güvenlik ve politik içerikli tehdit algılamaları üzerinden yapılmıştır.

Dış ülkelerin bölge üzerindeki çıkarları ve bu çıkarların korunması için takip edilen güncel ayrılıkçı politikalar haricinde, Ada'da yaşayan diğer etnik gruplara göre çoğunlukta olan Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Yunanlılar arasındaki uyuşmazlığın, genel olarak Türkiye ve Yunanistan arasındaki tarihsel sorunlarla şekillendiği çoğu zaman temel sorun olarak belirtile de, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi ve İngiliz Sömürge dönemindeki gelişmeler hakkında Türkçe literatür yetersiz kalmaktadır. Oysa iki toplum arasında dış kaynaklı milliyetçi ideolojilerin etkisi ile oluşturulmuş karşılıklı güven eksikliği ve toplumlararası uyuşmazlığın çözümünde ciddi bir engel olan katı önyargılar üzerine yapılmış çalışmaların çoğalmasa, böylece, Ada'da yüzyıllardır barınan iki toplumun çatışmasının içsel nedenleri açığa çıkartılması ve toplumlar arasında oluşturulmuş olumsuz imajların incelenerek, bu önyargıların ve güven eksikliğinin uyuşmazlık çözümündeki en önemli engel olduğu farkındalığının oluşturulması gerekmektedir.

Doç. Dr. Mehmet Hasgüler'in editörlüğünü yaptığı '*Kıbrıslılık*' kitabı, literatür de bulunan bu eksiği bir anlamda doldurma çabası içerisinde. Kitap; Kıbrıs'ta mevcut bulunan klasik aidiyet algılamaları dışında, Türklük ve Helenlik-Yunanlık, üçüncü bir aidiyet olan Kıbrıslılık üzerine

tarihsel ve güncel incelemeleriyle oldukça verimli olan, sekiz makaleyi bir araya getiriyor.

Makaleler  bölümde; Kıbrıslık kimliği ve toplumsal farklılıkların, kutuplaşmanın tarihsel nedenlerini irdeliyor, Kıbrıslı Kimliğinin bireysel ve toplumsal anlamda benimsenmesi ile ilgili güncel ve tarihsel değerlendirmeler yapıyor ve son olarak yakın tarihte; Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Türkiye olmak üzere dış aktörlerin, Ada'daki problem zmndeki etkilerini tüm ayrıntıları ile tartışıyor.

İlk bölüm olarak inceleyebileceğimiz, Kıbrıslık kimliği ve toplumsal farklılıkların, kutuplaşmanın tarihsel nedenlerinin açıklandığı makaleler; Mehmet Hasgüler'in "Kıbrıslık Kimliği: Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlardaki Farklılaşmalar", Etienne Copeaux'un "Kuzey Kıbrıs'ta Tarih ve Kimlik" makalelerinden oluşuyor. Bu iki makalede Kıbrıs'ın Rum ve Türk toplumlarının kültürel ve tarihsel gelişimleri eleştirel bir bakış açısı ile irdeleniyor.

Hasgüler, Kıbrıslık tartışmasını beş temel dönemde ele alıyor. Bu temel dönemler; 1571-1878 Osmanlı Dönemi, 1878-1959 İngiliz Sömürge Dönemi, 1960- 1963 Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi, 1964-1974 Gettolaşma Dönemi ve 1974'den günümüze Ayrılıklık Dönemi olarak belirlenmiş. Türklerin Ada'ya Osmanlı tarafından yerleştirilmesinden başlayan Kıbrıslı Türk kimliği edinme sürecinin anlatıldığı makalede, Kıbrıs'ta bulunan yerli Ortodoks halkın yeni gelen nüfusa yaklaşımı açıklanıyor. Ada'da Osmanlı döneminde Kilise'ye verilen zerkliğin Ortodoks halkın siyasi mobilizasyonunu sağladığı, bunun *Enosis* düşüncesinin ortaya çıkmasında ve etkili olmasındaki etkisinin yadsınamaz olduğu anlatılıyor. İngiliz yönetimi altında da güçlenen Yunan Milliyetçiliğinin, Türklerin İngiliz Sömürge Kuvvetleri ile işbirliği yapması nedeniyle başlayan ve daha sonra güçlenip toplumlararası çatışmaya neden olan ötekileştirme süreci anlatılıyor. Hasgüler, iki toplum arasındaki din, dil ve ırk dışında farklılıkları dışında, uzlaşmaya gidilememesinin en önemli sebebinin aslında Türklerin siyasi anlamda Rumlara oranla çok daha laik olması olduğunu belirtiyor. Ayrıca, Kıbrıslık tartışmasının temel öğeleri olarak algılanan yerli iki halkın yanı sıra, Anadolu'dan g ile Kuzey Kıbrıs'a yerleşen Türk nüfusunun da bu tartışma içerisinde yer alması gerektiğini belirten yazar, kuzeyde oluşun ötekileştirme sürecinin de sorun çözümünde olumsuz bir etken olduğunu belirtiyor.

Etienne Copeaux ise “Kuzey Kıbrıs’ta Tarih ve Kimlik” adlı makalesinde; Kıbrıs’ta 1960 Cumhuriyeti öncesi ve sonrasında uygulanan tarih eğitimi üzerinde duruyor. Yunan köylerinde, Büyük Helen Kültürü’nün üstünlüğü öğretilirken, çok yakınlarda ki Türk köylerinde Anadolu Kültürü ve Modern Türk Tarihi öğretiminin yapıldığını belirtiyor. Ada’da yaşayan iki toplum arasında kutuplaşmayı sağlayacak milliyetçiliklerin aşılmasının ve ötekileştirme sürecinin yeni nesillerde de yer almasının nedenlerini açıklıyor. Aynı zamanda Copeaux; Yunan tarih yazılımının Türklerden çok daha önce başlaması nedeniyle, Batı’da yaşanan etkileşimi ve öncesinde yaşanan aydınlanma sürecinin Batı’da Helen-severliğe yol açtığını, Türk tarih tezinin ortaya çok daha geç çıkmasının ve Batı üzerinde etkisinin az olmasının ise, Kıbrıs’ta *Enosis* ve anti- Türk yaklaşımların adil kabulünün gerekçesi olduğunu belirtiyor.

İkinci bölüm olarak inceleyebileceğimiz; Kıbrıslı kimliğinin bireysel ve toplumsal anlamda benimsenmesi ile ilgili güncel ve tarihsel değerlendirmelerin yapıldığı çalışmalar ise, Ümit İnatçı’nın “Kendini Geri İsteme İradesi Olarak Kıbrıslı Türk Kimliği: Sadece ‘Kıbrıslılık’”, Mehmet Ratip’in “Kıbrıslılık ‘Beytambal Galsın’” ve Özdemir A. Özgür’ün “Kıbrıs Sorununun Kültürel Yönleri” makalelerinden oluşuyor.

Ümit İnatçı, “Kendini Geri İsteme İradesi Olarak Kıbrıslı Türk Kimliği: Sadece ‘Kıbrıslılık’” adlı makalesinde, Kıbrıslı kimliğinin belirlenmek istenmesindeki amacın siyasal egoizme dayalı bir kolektif kimlik yaratılması olmadığını, aksine toplumun kendi istekleri ve çıkarları doğrultusunda hareket etme şansının yaratılması olduğunu anlatıyor. Aynı zamanda Türkiye’de pek de fazla bilinmeyen, dile gelmeyen ama Ada içinde ciddi bir sorun olan, Türkiye’den göç eden nüfusun hızla Ada’daki yerli nüfusu geçmesi ve bunun yarattığı problemlere değiniliyor ve bu nedenle oluşan ontolojik kaygılardan bahsediliyor. Mehmet Ratip, ise kimlik meselesini geniş bir çerçevede sorguluyor ve çalışmasında Türk veya Rum ya da sadece Kıbrıslılık kimliğine ihtiyaç olup olmadığını tartışıyor. Eski bir diplomat olan Özdemir A. Özgür ise, bu problemlerli bölgede yaşanan kültürel farklılaşmayı ve kimlik meselelerini Dünya’dan çeşitli örneklemelerle tartışıyor.

Üçüncü bölüm olarak inceleyebileceğimiz; Turgut Turhan’ın “Kıbrıslı Türklerin Vatandaşlığının Kısa Tarihi”, Kıvanç Ulusoy’un “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Kıbrıs Sorunu: 1999-2008” ve Mustafa S. Mehmetçik’in “1974 sonrası Kıbrıslı Türklerin Kimlik Arayışı

ve Siyasallaşma Süreci” makaleleriyle, Ada’daki problem çözümü sürecinde Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Türkiye’nin izledikleri çözüm politikaları ile Kıbrıs’ta Vatandaşlık kavramının hukuki olarak inceleniyor.

Turgut Turhan “Kıbrıslı Türklerin Vatandaşlığının Kısa Tarihi” adlı makalesinde, Ada’daki Türk nüfusun Osmanlı döneminde 1869 yılında Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi ile ilk kez vatandaşlık kavramı ile tanıştıklarını, ardından İngiliz Sömürü döneminde İngiliz, ardından, 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığına geçtiklerini, sonrasında ise Ada’nın bölünmesi ile önce Kuzey Kıbrıs Federe Yönetimi ardından ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlıklarını aldıklarını tarihsel bir perspektifle anlatıyor. Bu vatandaşlık değışiklikleri ve topluma verilen vatandaşlık haklarının temelde her dönemde neseb bağı ile kurulduğunu anlatırken, Annan planı ve Avrupa Birliği çerçevesinde de vatandaşlık konusunu tartışıyor. Mustafa S. Mehmetçik “1974 sonrası Kıbrıslı Türklerin Kimlik Arayışı ve Siyasallaşma Süreci” başlıklı makalesinde, KKTC’nin ilanı ile başlayan bir sürecin, Kıbrıslı Türk olma bilincine, Anavatan Türkiye’ye bağlılık-bağımlılık politikalarına ve son dönem seçimlerinde ortaya çıkan geleneksel politikaların değışimine dair saptamalarda bulunup, kuzey Kıbrıs’ta etkisi artan iç dinamikler hakkında ayrıntılı bir değerlendirme yapıyor. Kıvanç Ulusoy ise makalesinde, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin 1999-2008 döneminde, AKP iktidarı özelinde işleyişini ve bu ilişkinin Kıbrıs meselesindeki olumsuz ve değışken tavırlar gösteren etkilerini tartışıyor.

Doç. Dr. Mehmet Hasgüler’in editörlüğünü yaptığı, “Kıbrıslılık” derlemesi özellikle Türkiye’de çokta fazla bilinmeyen, bahsedilmeyen ve belki de önemsenmeyen Kıbrıs iç dinamikleri ve ada’daki olan toplumsal aidiyet konularının anlaşılması için yararlı bir ilk adımdır. Eser, Kıbrıs’taki toplumlararası uyuşmazlığın tarihsel nedenleri ve Kıbrıslı Türklük ve “Türkiyelilik” algılaması üzerine giriş niteliği taşımaktadır.